ननुज्ञानंजीवधर्मः कथंप्रकृतेर्गुणःस्यादतआह प्रकृतिरिति गुणसाम्यंहिप्रकृतिरतस्तद्विशेषरूपागुणास्तस्याएव नत्वात्मनोजीवस्याकर्तृत्वात्तस्य स्थित्यादिहेतुभूतगुणाश्रयत्वानुपपत्तेः॥ १२॥ अतःसत्त्वंसत्त्वमयंज्ञानंप्रकृतेर्गुणइतिपूर्वेणैवान्वयः ननुतन्निवर्त्यंकर्माज्ञानंचतत्त्वांतरंस्यात् न रजःकर्मरजसोवृत्तिः अज्ञानंचतमसः अतःकर्माज्ञानयोः रजस्तमोद्वाराप्रकृतावेवांतर्भावइतिभावः तथाऽपिकालस्वभावयोस्तत्त्वांतरतास्यात् न गुणव्यतिकरइति गुणानांव्यतिकरोयस्मात् सईश्वरएवकालोनाम स्वभावोनामसूत्रंमहत्तत्त्वमेव तस्यसर्वशक्तिमत्त्वात् तदेवंज्ञानादीनांयथायथमंतर्भावान्नपक्षद्वयेऽपितत्त्वद्वद्धिरेतच्चपक्षांतरेष्वपिज्ञेयम् पक्षांतरमुद्भावयति केतेगुणाःकिंप्रयोजनाः किंस्वरूपाः एतत्सर्वंदर्शयन् अर्थान्निवैकादशपंचत्रीनूस्वमतत्वप्रतिपादनश्लोके त्रीनितिपदंव्याचष्टे सत्त्वंरजस्तमइतिमतांतरेकालःसूत्रंपुरुषइति स्वमतेतुगुणानामागमापायित्वात्प्रकृतेर्भेदोविव

प्रकृतेर्गुणसाम्यंवैप्रकृतेर्नात्मनोगुणाः॥ सत्त्वंरजस्तमइतिस्थित्युत्पत्त्यंतहेतवः ॥ १२ ॥ सत्वंज्ञानंरजःकर्मतमोऽज्ञानमिहोच्यते ॥ गुणव्यतिकरःकालःस्वभावःसूत्रमेवच ॥ १३ ॥ पुरुषःप्रकृतिर्व्यक्तमहंकारोनभोऽनिलः॥ ज्योतिरापःक्षितिरितितत्त्वान्युक्तानिमेनव ॥ १४ ॥ श्रोत्रंत्वग्दर्शनंघ्राणोजिह्वेतिज्ञानशक्तयः॥ वाक्पाण्युपस्थपाय्वंघ्रिःकर्माण्यंगोभयंमनः॥ १५॥ शब्दस्पर्शोरसोगंधोरूपंचेत्यर्थजातयः॥ गत्युक्त्युत्सर्गशिल्पानिकर्मायतनसिद्धयः॥ १६॥

क्षितः अतोगुणास्त्रीणितत्त्वानि अपराणिपंचविंशतितत्त्वानि पूर्वोक्तपक्षद्वयसाधारणानि ॥ १३ ॥ तत्रनवदर्शयति पुरुषइतिसार्धद्वाभ्याम् व्यक्तंमहत्तत्वं नभआदीनिपंचतन्मात्राणि मेमया ॥ १४ ॥ एकादशदर्शयति श्रोत्रमिति दर्शनंचक्षुः ज्ञानशक्तयः ज्ञानेंद्रियाणि पंचवागादिपाय्वंतानिद्वंद्वैक्येनोक्तानिचत्वारि अंघ्रिश्च इतिकर्माणिकर्मेंद्रियाणिपंच उभयात्मकंमनः उभयेंद्रियसाधारणमित्यर्थः अंगहेउद्भव एवमेतान्येकादश ॥ १५ ॥ पंचदर्शयति शब्दइति शब्दादीनिविषयतयापरिणतानिपंचभूतानि ननुगत्यादिभिस्तत्त्वाधिक्यंपक्षत्रयेऽपिस्यान्नेत्याह गतीति गतिश्चउक्तिश्चउत्सर्गौचशिल्पंचतानिकर्मायतनानांकर्मेंद्रियाणांसिद्धयः फलानि न तत्त्वांतराणीत्यर्थः ॥१६॥